

MARIUSZ SAMP (SŁUPSK)

Kontakty Mieszka I z opozycją antyottońską Henryka Kłótnika. Zarys problematyki

Słowa kluczowe: Mieszko I, Henryk Kłótnik, Bawaria

Keywords: Mieszko I, Henry the Quarrel, Bavaria

Abstract: In 973 and 984, the Polish duke Mieszko I was involved in internal fights in the Reich which broke out following the death of Otto I and Otto II. In the existing historiography, various attitudes have been adopted. The available written sources allow to identify facts which do not raise serious doubts.

W 973 r. zmarł cesarz Otton I¹, zaś dziesięć lat później jego następca – Otton II². Śmierć obu tych władców spowodowała dwukrotny kryzys dynastyczny w Rzeszy, wywołany aspiracjami księcia bawarskiego Henryka IV, zwanego Kłótnikiem, dążącego do zdobycia władzy³. W wir ówczesnych zmagania uwikłał się również polski książę Mieszko I, który zdecydował się poprzeć Kłótnika. Na temat aktywności władcy piastowskiego w tym czasie jest bardzo mało źródeł pisanych. Nie pozwalają one odpowiedzieć jednoznacznie na pytanie, co skłoniło Mieszka I do udzielenia poparcia Bawarczykowi oraz jakie były tego następstwa. Mnożą się również niemałe trudności w prześledzeniu kolejnych poczynań księcia piastowskiego i tego, co

¹ G. Althoff, *Otto I, Kaiser*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, t. 19, Berlin 1999, s. 658.

² P.G. Jestice, *Otto II (955–983)*, [w:] *Medieval Germany, An encyclopedia*, New York 2001, s. 58.

³ Zob. szerzej: K. Reindel, *Heinrich II, der Zänker*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, t. 8, Berlin 1969, s. 341 n.

w badanym okresie konkretnego zrobił na rzecz swego stronnika. W dotychczasowej historiografii na powyższe pytania odpowiadano w różny sposób, dochodząc niejednokrotnie do przeciwstawnych konkluzji. Pomimo istniejących różnych stanowisk badawczych w omawianej tematyce, pewne kwestie zdają się nie budzić większych wątpliwości, zaś powtórne przeanalizowanie dostępnego w chwili obecnej materiału źródłowego oraz skontrolowanie wniosków zeń wypływających z poglądami polskiej oraz obcojęzycznej historiografii, pozwoli na wychwycenie podstawowych faktów z działalności politycznej i militarnej Mieszka I w rozpatrywanym okresie. W zasadniczej mierze niniejszy artykuł ma na celu podsumowanie dotychczasowego stanu badań w obrębie analizowanego zagadnienia. Wydaje się, iż jest to zadanie nader pilne, tym bardziej że do tej pory nie pojawiła się odrębna praca naukowa traktująca o kontaktach Mieszka I z Henrykiem Kłótnikiem. Na temat interesującej problematyki historycy mieli raczej mało do powiedzenia, ograniczając się zazwyczaj do przedstawienia rudymmentarnych faktów, bez wchodzenia w ich głębszą analizę. Sytuacja ta nie może dziwić ze względu na szczupłość dostępnej podstawy źródłowej.

Wnet po objęciu władzy przez Ottona II (973 r.) wystąpili przeciw niemu spisowcy, którym przewodził Henryk Kłótnik. Zależało mu (a co uwypuklono już powyżej) na przejęciu władzy, a zagrażała mu w tym polityka personalna Ottona, który po śmierci Burcharda III (11 XI 973 r.), księcia szwabskiego, nadał Szwabię synowi swojego starszego brata Ludolfa, Ottonowi⁴. W ten sposób pominięto krewnych zmarłego księcia, do których należał również Henryk, chcący najprawdopodobniej sprawować kontrolę zarówno nad swoim księstwem, jak i zmarłego krewniaka⁵.

Henryk Kłótnik, chcąc cokolwiek uzyskać w powstałym konflikcie, musiał rozejść się za sojusznikami. Znalazł ich zarówno wewnątrz Cesarstwa⁶, jak i poza nim⁷. Na nic to się jednak zdało, ponieważ zainicjowany przez niego spisek został szybko

⁴ F.R. Erkens, *Fürstliche Opposition in ottonish-salisher Zeit, Überlegungen zum Problem der Krise des frühmittelalterlichen deutschen Reiches*, Archiv für Kulturgeschichte 64 (1982), s. 339; A. Schmid, *Burchard, Markgraf in der Ostmark und Burgraf von Regensburg*, [w:] *Lexikon des Mittelalters*, t. 2, München 1983, s. 940; J.A. Sobiesiak, *Bolesław II Przemysłida († 999)*, Kraków 2006, s. 50.

⁵ O przyczynach wystąpienia Henryka pisali więcej np.: R. Holtzmann, *Geschichte der sächsischen Kaiserzeit (900–1024)*, Berlin 1960, s. 252 n.; H. Bulín, *Polský stát Měška I. a Čechy, Příspěvek k dějinám vztahů česko-polských v druhé polovině 10. století*, Slovanské historické studie 4 (1961), s. 115; J. Sochacki, *Niemcy*, Poznań 2016, s. 145 n.

⁶ J. Sochacki, *Niemcy*, s. 146.

⁷ H. Beumann, *Die Ottonen*, Stuttgart–Berlin–Köln 1987, s. 114.

wykryty, a Otton II okazał się być nieustępliwym przy jego poskramianiu, prędko obezwładnił księcia bawarskiego⁸ i uwięził go w Ingelheim⁹.

Do grona najzagorzalszym stronników Henryka Kłótnika należał władca czeski, Bolesław II¹⁰. Otton II, po tym jak rozprawił się z buntem wewnątrz Cesarstwa, postanowił urządzić przeciw niemu wyprawę zbrojną. Miała ona go ukorzyć, tak by więcej nie mieszał się do spraw wewnętrznych Rzeszy¹¹. Przedsięwzięta kampania nie osiągnęła jednak zamierzonego celu¹², a wojska cesarskie po spustoszeniu części ziem przeciwnika rychło powróciły do Saksonii¹³. Najazd Ottona II na Czechy spowodował z kolei odwetowy atak Czechów (975 r.), którzy uderzyli na ziemie niemieckie, docierając do ziem podległych klasztorowi altajskiemu i przy okazji je pustosząc¹⁴.

Henryk Kłótnik pozostał nieprzejednany i bezkompromisowy. Już na początku 976 r. zbiegł z więzienia¹⁵, do którego wcześniej został wtrącony¹⁶. Wnet po zmon-

⁸ Z. Dalewski, *Modele władzy dynastycznej w Europie Środkowo-Wschodniej we wcześniejszym średniowieczu*, Warszawa 2014, s. 40.

⁹ *Annales Hildesheimenses* (pod rokiem 974), wyd. G. Waitz, [w:] MGH SS rer. Germ., t. 8, Hannover 1878, s. 23.

¹⁰ B. Bretholz, *Geschichte Böhmens und Mährens bis zum Aussterben der Přemysliden (1306)*, München–Leipzig 1912, s. 107; H. Bulín, *Polský*, s. 115; G. Labuda, *Boleslaw II*, [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, t. 1, cz. 1, Wrocław 1961, s. 143; M. Bláhova, J. Frolík, N. Profantová, *Velké dějiny zemí Koruny České*, t. 1, Praha–Litomyšl 1999, s. 303; P. Charvát, *Boleslav II, Sjednotitel českého státu*, Vyšehrad 2004, s. 106. O powodach, składających przejście Przemysłidy do obozu Henryka Kłótnika, zob. więcej np.: K. Bosl, *Böhmen und seine Nachbarn, Gesellschaft, Politik und Kultur in Mitteleuropa*, Wien 1974, s. 109; M. Matla, *Czechy*, Poznań 2014, s. 135.

¹¹ M. Matla-Kozłowska, *Pierwsi Przemysłidzi i ich państwo (od X do połowy XI wieku). Ekspansja terytorialna i jej polityczne uwarunkowania*, Poznań 2008, s. 252.

¹² G. Labuda, *Polska, Czechy, Niemcy i Związek Wielecki w X wieku*, [w:] tenże, *Fragmenty dziejów Słowiańszczyzny zachodniej*, t. 1, Poznań 2002, s. 293; R. Nový, *Czechy, Polska i Europa Środkowa w X = wieku*, [w:] *Civitas Schinesghe, Mieszko I i początki państwa polskiego*, red. J.M. Piskorski, Poznań–Gniezno 2004, s. 44.

¹³ *Annales Altahenses maiores* (pod rokiem 975), wyd. W. von Giesebrecht, [w:] MGH SS rer. Germ., t. 4, Hannover 1891, s. 13.

¹⁴ G. Labuda, *Polska*, s. 293; M. Bláhova, J. Frolík, N. Profantová, *Velké*, s. 303; M. Matla, *Czechy*, s. 136.

¹⁵ Opuszczenie więzienia przez Kłótnika nastąpiło najprawdopodobniej już w styczniu tego roku. Zob.: J. Sobiesiak, *Sojusz czesko-bawarski w drugiej połowie X wieku i jego konsekwencje polityczne*, *Res Historica* 34 (2007), s. 14.

¹⁶ F. Prinz, *Grundlagen und Anfänge Deutschland bis 1056*, München 1985, s. 162; J. Strzelczyk,

towaniu nowej koalicji przystąpił do działań zaczepnych przeciw Ottonowi II¹⁷. Później odnosił nawet sukcesy, jednak nie na długo. Wkrótce wojska cesarskie obległy go w Ratzbonie¹⁸. Widząc, iż sytuacja nie układa się po jego myśli, postanowił zrezygnować. Udał się do Czech, do swojego sojusznika Bolesława II¹⁹.

Cesarz nie pozostawił bez odpowiedzi postępowania Kłótnika. Jeszcze latem tego samego roku przedsięwziął kolejną kampanię karną przeciw Czechom²⁰. Wyprawa ta, podobnie jak poprzednia, zakończyła się fiaskiem²¹. W jej trakcie dowodzony przez bratanka cesarza oddział Bawarów został wciągnięty w pułapkę i doszczętnie rozbity przez wojska czeskie pod Pilzнем²². Władca niemiecki, usłyszawszy co się wydarzyło, poniechał dalszej walki i wycofał się do Bawarii²³. Zdaniem części badaczy Bolesław II Przemyślida wykorzystał zwycięstwo do końca i wysłał armię pod dowództwem hrabiego Dedi do Niemiec²⁴. W wyniku tego najazdu spustoszone biskupstwo w Żytycach, a tamtejszego biskupa wypędzono²⁵.

Mieszko Pierwszy, Poznań 1999, s. 155. Nieco inaczej sądził J. Sochacki, *Niemcy*, s. 147, pisząc, iż nie ma pewności czy Kłótnik został zwolniony, czy też zbiegł ze wspomnianego więzienia.

¹⁷ H. Beumann, *Die*, s. 115.

¹⁸ M. Bláhova, J. Frolik, N. Profantová, *Velké*, s. 303.

¹⁹ A. Bachmann, *Geschichte Böhmens*, t. 1, Gotha 1899, s. 169; H. Bulín, *Polský*, s. 116; M. Bláhova, J. Frolik, N. Profantová, *Velké*, s. 303.

²⁰ Odnośnie datacji tej wyprawy, zob.: K. Maleczyński, *Polska a Czechy w latach 966–986*, [w:] *Studia z dziejów polskich i czechosłowackich*, t. 1, red. E. i K. Maleczyńscy, Wrocław 1960, s. 62; J.A. Sobiesiak, *Bolesław*, s. 56; też, *Sojusz*, s. 16.

²¹ K. Tymieniecki, *Dzieje Niemiec do początku ery nowożytnej*, Poznań 1948, s. 215; H. Łowmiański, *Początki Polski, Z dziejów Słowian w I tysiącleciu n.e.*, t. 5, Warszawa 1973, s. 555; J.A. Sobiesiak, *Sojusz*, s. 16.

²² B. Bretholz, *Geschichte*, s. 108; H. Bulín, *Polský*, s. 116; A. Wędzki, *Pilzno*, [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, t. 4, Wrocław 1970, s. 104; F. Prinz, *Böhmen im mittelalterlichen Europa, Frühzeit, Hochmittelalter, Kolonisationsepoche*, München 1984, s. 78; P. Charvát, *Boleslav*, s. 107.

²³ Thietmari Merseburgensis episcopi chronicon, [dalej Thietmar], przekład, wstęp i komentarz M.Z. Jedlicki, Poznań 1953, lib. III, cap. 7, s. 119: *Quem inperator ibidem valido petens exercitu cum duce Bolizlavo manentem, nil ibi prorsus in neutron horum profecit, sed magnam Bawariorum caterrvam, sibi ad auxilium huc venientem et iuxta Pilisini urbem castra metatam, dolo cuiusdem militis Bolizlawi sic perdidit. Vespere facto Bawarii se lavantes nulla custodum securitate fruunur; et ecce hostis loricatus adveniens nudos eosdem in tentoriis et in virentibus pratis occurentes prostravit et cum omni preda laetus et incolomis revertitur. Inperator autem, audita tantorum strage virorum et quod nulla sibi via redeundi patuit, recto itinere ad civitatem suam, quae Camma dicitur, venit.*

²⁴ R. Holtzmann, *Geschichte*, s. 261.

²⁵ M. Matla-Kozłowska, *Pierwsi*, s. 253; D. Kalhous, *Záhadné počátky pražského biskupství*, [w:] *Ev-*

Klęska Ottona w czasie wyprawy na Czechy zachęciła Klótnika do wszczęcia nowej rebelii. Tym razem po stronie spiskowca opowiedział się Henryk, książę Karyntii oraz biskup Augsburga Henryk (tzw. powstanie trzech Henryków)²⁶. Całe przedsięwzięcie jednak szybko upadło, zaś spiskowcy zostali oblężeni w Passawie²⁷. Klótnik po raz kolejny musiał skapitulować przed Ottonem²⁸.

Cesarz w tym czasie (prawdopodobnie lato 977 r.) wyprawił się ponownie do Czech. Chciał w ten sposób definitywnie zdławić opór księcia tego kraju, dotychczas wiernie stojącego przy Klótniku. Przyznać trzeba, że udało mu się zrealizować ten cel, mimo doznanych niepowodzeń²⁹. Przemyślida ostatecznie zdecydował się pójść na kompromis i w zamian za wycofanie się armii niemieckiej ze swego państwa, obiecał pojawić na najbliższym zjeździe dworu i tam omówić wszelkie newralgiczne kwestie³⁰. Władca czeski rzeczywiście pozostał wierny danemu słowu i już na Wielkanoc 978 r. przybył do Kwedlinburga, gdzie „złożył ślub wierności i zapewne odnowił opłatę trybutu, po czym obdarowany odjechał”³¹.

Początek panowania Ottona znamionował nie tylko spór z Henrykiem bawarskim, ale również z Duńczykami³². Ich władca, Harald Sinozęby, niespodziewanie uderzył na posiadłości niemieckie³³. Otton II dość szybko zrewanżował się za ten atak i jesienią 974 r.³⁴ uderzył na Jutlandię, ponownie przyłączając ją do Rzeszy³⁵. Zachowane przekazy źródłowe nie informują, dlaczego władca duński zaatakował

ropa a Čechy na konci středověku, Sborník příspěvků věnovaných Františku Šmahelovi, red. E. Doležalová, R. Novotný, P. Soukup, Praha 2004, s. 203; J.A. Sobiesiak, *Postać Bolesława II Przemyślidy (zm. 999) w narracji Kosmasa, Książę pobożny?*, *Historia Slavorum Occidentis* 1 (2012), s. 113.

²⁶ M. Matla, *Czechy*, s. 138.

²⁷ M. Hellmann, *Die Ostpolitik Kaiser Ottos II.*, [w:] *Syntagma Friburgense, Historische Studien Hermann Aubin dargebracht zum 70. Geburtstag am 23.12.1955*, Konstanz 1955, s. 56.

²⁸ J. Sochacki, *Niemcy*, s. 148–149.

²⁹ *Annales Altahenses maiores* (pod rokiem 977), s. 13.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ G. Labuda, *Mieszko I*, Wrocław 2009, s. 142.

³² F. Philippi, *Geschichte von Dänemark*, Dresden 1831, s. 41.

³³ R. Holtzmann, *Geschichte*, s. 256.

³⁴ L. Koczy, *Polska i Skandynawia za pierwszych Piastów*, Poznań 1934, s. 22; H. K. Schulze, *Hege- moniales Kaisertum, Ottonen und Salier*, Berlin 1991, s. 250.

³⁵ J. Schulz, *Die Kriegszüge der Ottonen gegen Dänemark*, Rostock 1875, s. 9; R. Holtzmann, *Handbuch der Deutschen Geschichte*, t. 1, Cambridge 1944, s. 243; G. Labuda, *Harald Gormsson*, [w:] *Słownik Starożytności Słowiańskich*, t. 2, Wrocław 1964, s. 196; P. Urbańczyk, *Mieszko Pierwszy Tajemniczy*, Toruń 2012, s. 347.

Niemców. Domyślano się już w historiografii, iż poczynania Haralda miały ścisły związek z buntem Kłótnika i stanowiły dowód jego poparcia dłań³⁶. Pewności jednak w tym obszarze brakuje³⁷. W tym czasie po stronie Henryka Kłótnika opowiedział się również polski książę Mieszko³⁸. Być może władca ten spotkał się zarówno z Kłótnikiem, jak i z księciem czeskim na osobnym zjeździe, na którym określono strategię działania oraz ogólne warunki porozumienia³⁹. Domyślać się można również, iż władca piastowski nie miał większych problemów w nawiązaniu łączności z Henrykiem Kłótnikiem, albowiem już od dłuższego czasu Piastowie utrzymywali kontakty z Bawarią na niwie politycznej i kościelnej⁴⁰. Podobne związki łączyły także Bawarię z Przemyślidami, sprzymierzeńcami Mieszka poprzez jego żonę – Dobrawę⁴¹. Uznając powyższe poglądy za dość realne, można byłoby się nawet spodziewać, iż polski książę zawarł sojusz z Kłótnikiem, gdyż został do tego nakłoniony przez władcę czeskiego, Bolesława Pobożnego⁴². Ostatecznie trudno przesądzić całą sprawę, albowiem posunięcie Piasta mogło być wynikiem jego samodzielnej decyzji⁴³.

Trudno rozstrzygnąć, dlaczego Mieszko przystąpił do obozu Kłótnika. Wyrażono przekonanie, że nie dążył on do oficjalnego zerwania z Niemcami, jednak w obliczu otwartej wojny domowej w tym państwie zamierzał wybrać kandydata, który przedstawi mu dogodne warunki współpracy⁴⁴. Dyskutuje się w związku z tym na-

³⁶ W. Bogusławski, *Dzieje Słowiańszczyzny północno-zachodniej do połowy XIII w.*, Poznań 1892, s. 320; M. Hellmann, *Die*, s. 53; G. Labuda, *Polska*, s. 292.

³⁷ K. Maleczyński, *Polska*, s. 60.

³⁸ *Annales Altahenses maiores* (pod rokiem 974), s. 12: *Eodem anno Heinricus dux Bawariorum et Abraam episcopus inierunt consilium cum Bolizlavone et Misigone, quomodo imperatori suum regnum disperderent.*

³⁹ K. Myśliński, *Polityka polska wobec Słowian Połabskich w okresie powstania 983 roku*, *Roczniki Historyczne* 57 (1991), s. 6; R.F. Barkowski, *Tajemnice początków państwa polskiego 966*, Warszawa 2016, s. 221–222. A. Przeździecki, *Mieczysław Pierwszy, Obraz z dziejów polskich*, Biblioteka Warszawska 4 (1844), s. 323. Autor przypuszczał nawet, że Mieszko porozumiał się z opozycją antytonową już podczas zjazdu kwedlinburskiego (973 r.). Nie ma jednak żadnego dowodu mogącego podtrzymać tę hipotezę.

⁴⁰ J.A. Sobiesiak, *Sojusz*, s. 9.

⁴¹ A.F. Grabski, *Bolesław Chrobry, Zarys dziejów politycznych i wojskowych*, Warszawa 1964, s. 39.

⁴² R. Roepell, *Dzieje Polski do XIV stulecia*, przekł. K. Przyborowski, posłowie K. Zernack, Poznań 2005, s. 57; G. Labuda, *Studia nad początkami państwa polskiego*, t. 1, Poznań 1987, s. 165; H. Bulin, *Polský*, s. 117.

⁴³ Tak też: S. Kętrzyński, *Polska X-XI wieku*, Warszawa 1961, s. 143.

⁴⁴ J. Strzelczyk, *Mieszko*, s. 155.

wet o zwolnieniu z opłaty trybutarnej, ciężącej mu od momentu jej wprowadzenia jeszcze w czasach Ottona I⁴⁵. Możliwości tej oczywiście nie sposób wykluczyć, tym niemniej można przypuszczać, że czynnik ten nie był decydującym, zaś ostateczna decyzja księcia polskiego została zdeterminowana innymi, równie ważnymi powodami. Najprawdopodobniej Mieszko, sprzeciwiając się Ottonowi II, chciał okazać swe niezadowolenie wobec arbitrażu jego ojca z Kwedlinburga z 973 r.⁴⁶ Wówczas to Otton I wezwał władcę piastowskiego i margrabiego łużyckiego Hodona do siebie w celu wyjaśnienia zaistniałego między nimi sporu, który przerodził się w otwartą wojnę, zakończoną wielkim zwycięstwem Piasta pod Cedynią (972 r.)⁴⁷. Istnieje uzasadnione przypuszczenie, że wyrok kwedlinburski książę polski mógł uznać za niesprawiedliwy⁴⁸, dodatkowo spotęgowany oddaniem na dwór cesarski swego syna w charakterze zakładnika, co miało gwarantować jego dotrzymanie⁴⁹. Ponadto, w sporze między Mieszkiem a Hodonem cesarz wyraźnie sprzyjał swemu margrabiemu, ukarał zaś polskiego księcia, który nie dość, że wypełniał obowiązki trybutariusza⁵⁰, to również w walnej bitwie pod Cedynią pokonał wojska niemieckie, będące w tym wypadku agresorami⁵¹. Mieszko, stawiając w konflikcie między Kłótnikiem a Ottonem II na Bawarów, mógł również obawiać się Sasów⁵², albowiem już wcześniej grozili mu wypowiedzeniem wojny, co ostatecznie nie zostało urzeczywistnione wskutek wysłania młodego Bolesława do Niemiec jako zakładnika⁵³.

Nie wiadomo, jaką rolę odegrał Mieszko I w trakcie buntu Kłótnika. W przeciwieństwie do czeskiego Bolesława brakuje jakichkolwiek śladów w źródłach, mogą-

⁴⁵ Z. Wojciechowski, *Mieszko I i powstanie państwa polskiego*, Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu 10 (1935), 4, s. 116; J. Strzelczyk, *Mieszko*, s. 155; S. Kętrzyński, *Polska*, s. 143.

⁴⁶ G. Labuda, *Studia*, s. 165; K. Tymieniecki, *Dzieje*, s. 218; K. Maleczyński, *Polska*, s. 60.

⁴⁷ Thietmar, lib. II, cap. 29, s. 93.

⁴⁸ S. Szczur, *Historia Polski, Średniowiecze*, Kraków 2002, s. 52; M. Matla-Kozłowska, *Pierwsi*, s. 255.

⁴⁹ Z. Wojciechowski, *Polska nad Wisłą i Odrą w X wieku, Studium nad genezą państwa Piastów i jego cywilizacji*, Katowice 1939, s. 70; J. Widajewicz, *Polska i Niemcy w dobie panowania Mieszka I*, Lublin 1953, s. 89.

⁵⁰ Jak wspominał kronikarz saski Thietmar, Mieszko jeszcze przed bitwą cedyńską był wierny cesarzowi i płacił mu trybut aż po rzekę Wartę (Thietmar, lib. II, cap. 29, s. 89–93).

⁵¹ J. Strzelczyk, *Mieszko*, s. 154.

⁵² Wskazywał na ten fakt chociażby: T. Manteuffel, *Polska wśród nowych narodów Europy*, [w:] *Polska pierwszych Piastów, Państwo, społeczeństwo, kultura*, red. T. Manteuffel, Warszawa 1968, s. 20.

⁵³ *Annales Altahenses maiores*, s. 11.

cych kwestie te przybliżyć⁵⁴. Wobec milczenia przekazów pisanych część uczonych orzekła, że książę piastowski mimo sprzyśiężenia się z Bawarczykiem, pozostał raczej bierny wobec wydarzeń rozgrywających się w Rzeszy⁵⁵. Postawa Mieszka mogła być efektem znacznej odległości dzielącej jego państwo od właściwego teatru działań wojennych⁵⁶. Nie wszystkich badaczy przekonało takie stanowisko. T. Manteuffel za R. Holtzmannem wskazywał, że głównym zadaniem Mieszka było utrzymanie w szachu Sasów i zabezpieczenie zarówno księcia bawarskiego, jak i czeskiego przed atakiem z flanki⁵⁷. Sprzeciwiła się temu stwierdzeniu M. Matla-Kozłowska, podnosząc równocześnie, iż sojusznik polski został zobligowany do realizacji znacznie poważniejszej misji⁵⁸.

Już wcześniejsi uczeni byli w związku z tym przekonani, że Mieszko I czynnie zaangażował się po stronie swoich sprzymierzeńców⁵⁹. H. Łowmiański dowodził, że Mieszko I między 974 a 979 r. prowadził na terenie Połabia „małą wojnę”, podczas której złupił zaatakowany przez siebie obszar oraz zdobył jeńców⁶⁰. Hipoteza ta jest niezwykle pomysłowa, jednak wypadnie ją odrzucić, albowiem na jej potwierdzenie brakuje jakichkolwiek danych źródłowych. Wobec tego czy można z kolei zgodzić się z sugestiami G.K. Walkowskiego, sądzącego, że w trakcie inwazji wojsk niemieckich na Czechy w 976 r., w obozie Bolesława II Przemysłidy zjawily się posiłki przysłane przez Piastów⁶¹? Mimo wszystko trudno podzielić i tę opinię. Z jednej strony przeciw jej wiarygodności przemawia milczenie źródeł, z drugiej zaś obserwacje K. Maleczyńskiego. Jak wskazywał ten uczoney, zadanie wojsk polskich w tym konflikcie sprowadzało się najprawdopodobniej jedynie do zabezpieczenia granicy państwa czeskiego przed możliwym uderzeniem armii cesarskiej z tej strony⁶². Przyznać trzeba, że i ta hipoteza może spotkać się z zasłużoną krytyką, albowiem nic konkretnie-

⁵⁴ H. Bulin, *Polský*, s. 119; T. Manteuffel, *Państwo Mieszka a Europa*, Kwart. Hist. 67 (1960), 4, s. 1027; J. Strzelczyk, *Mieszko*, s. 155.

⁵⁵ M. Hellmann, *Der*, s. 57; S. Trawkowski, *Jak powstała Polska*, Warszawa 1959, s. 256.

⁵⁶ K. Tymieniecki, *Dzieje*, s. 218.

⁵⁷ T. Manteuffel, *Państwo*, s. 1027.

⁵⁸ M. Matla-Kozłowska, *Pierwsi*, s. 256.

⁵⁹ Tak np.: K. Szajnocha, *Mieczysław*, [w:] *Pisma Karola Szajnochy*, t. 1, Kraków 1887, s. 31; W. Korta, *Aspekty polityczne wojen polsko-niemieckich za pierwszych Piastów*, [w:] *Obronność polskiej granic zachodniej w dobie pierwszych Piastów*, red. L. Leciejewicz, Wrocław 1984, s. 31.

⁶⁰ H. Łowmiański, *Początki*, s. 556–558.

⁶¹ G.K. Walkowski, *Piastowie a Rzesza w latach 937/939–1138*, t. 1, Warszawa 2015, s. 403.

⁶² K. Maleczyński, *Polska*, s. 63.

go nie wiadomo o przygotowaniach obronnych władcy czeskiego. Wprawdzie, jak wspomniano już wcześniej, atak Ottona II udało się Czechom ostatecznie odeprzeć, a nawet wyprowadzić w późniejszym czasie uderzenie o charakterze odwetowym, niemniej jednak żadne z ówczesnych źródeł nie podało, na jaką skalę podjęli oni te przygotowania i czy objęto nimi również północnego ich sąsiada. Mieszko I, gdyby rzeczywiście przyłączył się i aktywnie uczestniczył po stronie czeskiej w ich wojnie z Niemcami, mógłby się tym samym zrewanżować Przemyślidom za okazaną pomoc w 967 r. podczas wojny z banitą saskim Wichmanem oraz Wolinianami⁶³. O ile wiadomo, władcy piastowskiemu udało się odszyfrować w 967 r. zamiary wroga⁶⁴, co poskutkowało następnie wysłaniem poselstwa do swego sąsiada, który niebawem zjawiał się na Pomorzu z dwoma szykami jazdy⁶⁵. Natomiast w sferze domysłów można pozostawić, jak wyglądało rozpoznanie u Czechów w 976 r. Wprawdzie zwycięska kampania mogłaby wskazywać w jakimś stopniu na to, że ich organa wywiadowcze zadziałały sprawnie, jednak niekoniecznie trzeba przyjmować takie rozumowanie.

Milczenie źródeł odnośnie aktywności Mieszka podczas wystąpienia Kłótnika jest znamienne. Z faktu, że przekazy niemieckie odnotowały i to dość skrupulatnie trwające wówczas zmagania między cesarzem a Czechami, walnie wspomagającymi malkontenta z Bawarii, można wnioskować, iż władca piastowski w toku wspomnianych walk okazał się być znacznie mniej aktywny niż pozostali uczestnicy sprzyśiężenia. Nie oznacza to jednak, że książę polski pozostał wówczas zdecydowanie bierny⁶⁶. Przyjęcie tej postawy oznaczałoby popadnięcie w swego rodzaju izolację, stan zawieszenia, skutkującego zarazem brakiem przez co najmniej kilka lat jakichkolwiek kontaktów politycznych zarówno z jedną, jak i drugą stroną konfliktu. Stan ten w dłuższej perspektywie mógłby przynieść Mieszkowi opłakane skutki, albowiem szybko roztrwonilby to, co zdołał osiągnąć, opowiadając się za Kłótnikiem. Nie ma informacji źródłowych o tym, że Mieszko w omawianym okresie zmienił obóz polityczny, co oznaczać może tylko jedno – w dalszym ciągu pozostawał wier-

⁶³ *Widukindi monachi Corbeienses, Rerum gestarum Saxonicarum libri tres*, wyd. P. Hirsch, [w:] MGH SS rer. Germ., t. 60, Hannover 1935, lib. III, cap. 69, s. 143–145.

⁶⁴ S. Kętrzyński, *Polska*, s. 106.

⁶⁵ J. Strzelczyk, *Polen, Tschechen und Deutsche in ihren Wechselwirkungen um das Jahr 1000*, [w:] *Polen und Deutschland vor 1000 Jahren, Die Berliner Tagung über den „Akt von Gnesen“*, red. B. Scheller, Berlin 2002, s. 47.

⁶⁶ Zwolennikiem podobnego poglądu był G. Labuda, *Mieszko*, s. 151, pisząc, że „w rzeczywistości aktywna rola księcia Mieszka w walkach domowych w Niemczech po stronie księcia Henryka musiała być bardziej znacząca, niż wynika to z zapisów ówczesnych niemieckich roczników”.

nym stronnikiem Bawarczyka. Spisek Henryka Kłótnika trwał kilka lat, podczas jego trwania przeplatały się nawzajem okresy, podczas których walki przybierały na sile z momentami, gdy zupełnie ucichały. Należy powątpiewać w to, by Mieszko aktywnie walczył po stronie spiskowca na terenie Rzeszy, gdy ten przebywał w więzieniu cesarskim. Natomiast sytuacja mogła ulec diametralnej zmianie podczas kolejnych zrywów Kłótnika, już po ucieczce z niewoli. Każda pomoc dla Bawarczyka była nieoceniona, zwiększała bowiem jego szanse na pokonanie cesarza i sięgnięcie po koronę. Już sam fakt, że walki Ottona II z nim przeciągały się i trwały przez kilka lat, wskazuje, że Henryk był nieustępliwy w dążeniu do zaspokojenia swoich pragnień. W tym kontekście mógł wywierać wpływ na Mieszka, by ten przyszedł mu z pomocą. Z trudem przychodzi odpowiedź na pytanie, jakiego wsparcia udzielił wtenczas Bawarczykowi polski książę. Przyglądając się stosunkom polsko-niemieckim w późniejszym okresie rządów tego władcy spostrzec można, że najchętniej obie strony świadczyły sobie pomoc bezpośrednią poprzez przysyłanie posiłków zbrojnych partnerowi, który tego wówczas oczekiwał⁶⁷. Można założyć, że i podobnie było w tym wypadku. Niemieckie roczniki niekiedy zachwycały się wielkością polskiego wojska, przybywającemu do Rzeszy w latach osiemdziesiątych⁶⁸. Takiego uznania dla siły zbrojnej Mieszka brakuje jednak w tych samych źródłach dla lat wcześniejszych, z czego wnosić można, że posiłki polskie dla Bawarczyka były stosunkowo małe. Czy uczestniczyły one we wszystkich kolejnych działaniach zbrojnych Kłótnika, trudno orzec. Z braku źródeł pozostanie to owiane całkowitą tajemnicą.

Upokorzenie Henryka Kłótnika i jego dotychczasowych adherentów nastąpiło w Kwedlinburgu w 978 r. Został wówczas przykładnie skarcony najwierniejszy sojusznik Kłótnika – Bolesław II Pobożny⁶⁹. W zachowanych przekazach pisanych głucho jednak, aby i Mieszko uczestniczył we wspomnianym zjeździe. Fakt ten może oznaczać, że książę z dynastii Piastów unormował swe stosunki z Ottonem II już wcześniej, albo co bardziej prawdopodobne – dopiero później. Wątpliwe jest bowiem, aby cesarz pozostał obojętny wobec polskiego księcia, który wyraźnie przed

⁶⁷ W 985, 986 oraz 991 r. Mieszko I na czele swoich oddziałów przybył na pomoc Sasom, zwalczającym Wieletołów (K. Myśliński, *Polska wobec Słowian połabskich do końca wieku XII*, Wodzisław Śląski 2011, s. 55 n.). Z kolei niemieckie oddziały wzięły udział po stronie polskiej w wojnie polsko-czeskiej w 990 r. (Thietmar, lib. IV, cap. 11–13, s. 159–165).

⁶⁸ Według *Annales Hildesheimenses* (pod rokiem 985), s. 24 Mieszko przybył na wojnę *cum magno exercitu*. Rok później książę polski miał przyprowadzić na pomoc Niemcom jeszcze większe siły (tamże).

⁶⁹ G. Labuda, *Mieszko*, s. 151.

kilkoma laty wybrał jego wroga. Do uregulowania pozostawał charakter stosunków publicznoprawnych między Rzeszą a Polską⁷⁰, ponieważ Mieszko – zdaniem niektórych naukowców – od momentu poparcia, jakie udzielił on Bawarczykowi, nie płacił Niemcom należnego im trybutu⁷¹. Wiele pośrednich wskazówek zdaje się sugerować, że stosowne rozmowy odbyły się dopiero po wojnie wybuchłej pod koniec 979 r., kiedy to Otton II podjął wyprawę zbrojną przeciwko bliżej nieokreślonym Słowianom („super Sclavones”)⁷², identyfikowanych najczęściej w historiografii z państwem piastowskim⁷³. Supozycja ta zyskuje na wartości, gdyż Otton II był zmuszony w pierwszej kolejności pokonać opozycję wewnętrzną na terenie Rzeszy, następnie zaś Czechów, najważniejszych stronników Kłótnika. Dopiero później cesarz mógł przystąpić do rozprawy z pozostałymi sojusznikami Bawarczyka, w tym z Mieszkiem.

Na początku grudnia 983 r. zmarł w Rzymie Otton II. Jego śmierć przyspieszyła wzmoczenie działań opozycji⁷⁴. Na jej czele stanął podobnie jak przed paroma laty – Henryk Kłótnik. Buntownik zdołał zgromadzić wokół siebie sporą grupę stronników⁷⁵, dzięki nim zamierzał po raz kolejny zdobyć władzę⁷⁶. Na zjeździe w Kwe-dlinburgu udało mu się nawet przeforsować swoją kandydaturę, jednak nie zdołał uzyskać korony królewskiej. Przeciw Kłótnikowi ukonstytuowało się stronnictwo, któremu przewodziła Adelajda – babka nieletniego syna Ottona II, Ottona III. Przeciwnicy Kłótnika zamierzali wynieść na tron młodego Ottona i w związku z tym zgromadzili się w Asselbugu koło Brunszwiku. Henryk, widząc dążenia tego obozu, postanowił się z nim porozumieć. Negocjacje jednak nie przyniosły pożądanych efektów, a sytuacja zaczęła wymykać mu się spod kontroli. Ostatecznie zdecydował

⁷⁰ J. Widajewicz, *Polska i Niemcy*, s. 89.

⁷¹ Tak np. uważał już: S. Kętrzyński, *Polska*, s. 143.

⁷² *Gesta episcoporum Cameracensium*, wyd. C. Bentmann, [w:] MGH SS, t. 7, Hannover 1846, lib. I, cap. 101–102, s. 442–443.

⁷³ Z. Wojciechowski, *Poland and Germany, Ten centuries of struggle*, [w:] *Poland's place in Europe*, red. Z. Wojciechowski, Poznań 1947, s. 95; K. Tymieniecki, *Dzieje Niemiec za dynastii saskiej*, *Roczniki Historyczne* 17 (1948), s. 170; G. Labuda, *Polska piastowska w X wieku w systemie państw i narodów europejskich wczesnego średniowiecza*, [w:] *Civitas Schinesghe, Mieszko I i początki państwa polskiego*, red. J.M. Piskorski, Poznań 2004, s. 21; P. Urbańczyk, *Mieszko*, s. 345.

⁷⁴ J. Strzelczyk, *Mieszko*, s. 158.

⁷⁵ J.A. Sobiesiak, *Sojusz*, s. 29.

⁷⁶ F.R. Erkens, *Fürstliche*, s. 345.

się jednak pójść na ustępstwa⁷⁷. Oddał wrogiemu ugrupowaniu, dotąd przetrzymawanego w niewoli jako kartę przetargową, Ottona III i oficjalnie wycofał się ze starań o koronę⁷⁸. W zamian za to oddano mu księstwo bawarskie, utracone przed laty⁷⁹.

Henryka w jego dążeniach wspierali nie tylko panowie niemieccy, ale również partnerzy z zewnątrz. Jednym z nich byli Czesi⁸⁰. Sowiecie się im to opłaciło, ponieważ Klótnik pozwolił im zająć Miśnię⁸¹, twierdząc o znaczeniu strategicznym, kontrolowaną przez margrabiego Rygdaga⁸². Po stronie Klótnika opowiedział się również Mściwój obodrzycki oraz Mieszko I (obaj przybyli w 984 r. do Kwedlinburga i uznali go za prawowitego władcę)⁸³. Temu pierwszemu najprawdopodobniej chodziło o znalezienie przeciwwagi przeciw Sasom i prowadzonej przez nich polityki, bezpośrednio wymierzonej w jego państwo⁸⁴. Nie są natomiast znane przyczyny, które sprowokowały Mieszka, aby przystąpił do obozu Klótnika. Nic nie wiadomo również o tym, żeby książę polski zaangażował się w walki wewnątrz Cesarstwa i osobiście (względnie poprzez wysłanie swoich posiłków zbrojnych) stanął przy boku małoletniego⁸⁵. Stosunkowo dobrze poinformowane źródła niemieckie nie podały nawet ułamkowych wiadomości na ten temat, co dziwi, zważywszy, że wzmiankowały one

⁷⁷ D. Sikorski, *Otton III*, [w:] *Słownik władców Europy średniowiecznej*, red. J. Dobosz, M. Serwański, Poznań 1998, s. 297.

⁷⁸ Oficjalna rezygnacja Henryka Klótnika nastąpiła podczas zjazdu panów niemieckich w Rohr (R. Holtzmann, *Geschichte*, s. 298). A. Pleszczyński, *Próba interpretacji formy, funkcji i znaczenia projektu palatium w Gieczu w kontekście struktury tamtejszej siedziby Piastów i innych wybranych rezydencji europejskich wcześniejszego średniowiecza*, [w:] *Gród piastowski w Gieczu, Geneza – funkcja – kontekst*, red. M. Kara, T. Krysztofiak, A.M. Wyrwa, Poznań 2016, s. 162. Autor przypuszcza, że na tym zjeździe mógł być nawet obecny Mieszko I, względnie jego delegacja.

⁷⁹ T. Reuter, *Germany in the early middle ages c. 800–1056*, New York 1991, s. 191; G. Labuda, *Mieszko*, s. 163 n.; J. Sochacki, *Niemcy*, s. 157 n.

⁸⁰ F. Prinz, *Böhmen*, s. 81; P. Charvát, *Boleslav*, s. 107–108; D. Třeštík, *Zformování se střední Evropy a symbolický rok 1000*, [w:] *České země v raném středověku*, red. P. Sommer, Praha 2006, s. 19; tenże, *Od příchodu Slovanů k „říši“ českých Boleslavů*, [w:] *Přemyslovci, Budování českého státu*, red. P. Sommer, D. Třeštík, J. Žemlička, Praha 2009, s. 93; J. Steinhübel, *Kapitoly z najstarších českých dějin 531–1004*, Kraków 2011, s. 132; M. Matla, *Czechy*, s. 142–143.

⁸¹ Thietmar, lib. IV, cap. 5, s. 151. Zajęcie tego grodu J.A. Sobiesiak, *Sojusz*, s. 34 odnosi do czerwca 984 r.

⁸² J. Strzelczyk, *Mieszko*, s. 159; M. Matla-Kozłowska, *Pierwsi*, s. 265.

⁸³ Thietmar, lib. IV, cap. 2, s. 147: *Huc* [w Kwedlinburgu – przyp. M.S.] *Miseco et Mistui [...] duces cum caeteris ineffabilibus, auxiliium sibi deinceps ut regi et domino cum iuramentis affirmantes.*

⁸⁴ G. Labuda, *Studia*, s. 168.

⁸⁵ A.F. Grabski, *Mieszko I ok. 930–992*, Warszawa 1973, s. 138.

o aktywności wojsk czeskich w tym czasie. Nie ma też w zachowanych przekazach z epoki jakichkolwiek informacji o działaniach wojennych Mściwoja⁸⁶. Z drugiej strony trzeba sobie zdać sprawę, że bunt Kłótnika trwał dość krótko, zaś przesłędzenie kolejnych jego etapów pozwala sądzić, iż nie należał on do zbyt krwawych. W powstanie to z pewnością nie zaangażowano większych liczebnie wojsk, o wiele więcej czasu poszczególnym stronom konfliktu zbywało na prowadzeniu różnego rodzaju rozmów, aniżeli prowadzeniu wyniszczających działań wojennych⁸⁷. Warto wziąć również pod uwagę najważniejszą z przesłanek – roczniki niemieckie podały, że Mieszko już w 985 r. wsparł Sasów, wyprawiających się przeciwko plemionom połabskim⁸⁸. Fakt ten dowodnie świadczy o zmianie kierunku polityki tego władcy, z probawarskiej na prosaską. Wymownym wyrazem reorientacji polityki księcia polskiego było małżeństwo jego syna – Bolesława – z nieznaną z imienia córką margrabiego miśnieńskiego Rygdaga, któremu wcześniej Bolesław czeski odebrał Miśnię. Mariaż ten doszedł do skutku już w 984 r.⁸⁹ lub najpóźniej na początku 985 r.⁹⁰

Zebrane powyżej fakty mogą przemawiać na korzyść hipotezy sformułowanej przez P. Bogdanowicza, uważającego, że rozmowy pomiędzy Piastami i Sasami odbyły się jeszcze w 984 r.⁹¹ W tym miejscu nie można też wykluczyć, iż stosowne negocjacje miały miejsce nieco później – wczesną wiosną 985 r.⁹² Wobec tego można skonstatować, że Mieszko I nie dotrzymał obietnicy złożonej poprzednio Henry-

⁸⁶ Przystąpienie księcia obodryckiego do obozu bawarskiego świadczy, co podkreślał J. Strzelczyk, o jego pozycji jako jednego z ważniejszych uczestników partycypujących w rozgrywkach wewnątrzniemieckich (J. Strzelczyk, *Bohaterowie Słowian Połabskich*, Poznań 2017, s. 183). Wymienienie osoby Mściwoja przez źródła nie daje jednak żadnych wskazówek na temat jego militarnej działalności na rzecz swego sojusznika.

⁸⁷ Thietmar, lib. IV, cap. 2–8, s. 147–155.

⁸⁸ Zob. przyp. 98.

⁸⁹ H. Bulin, *Polczyk*, s. 142; J. Strzelczyk *Mieszko*, s. 165; J. Sochacki, *Związek Lucicki – między Polską a Cesarstwem do 1002 r.*, *Slavia Antiqua* 47 (2006), s. 32; P. Urbańczyk, *Mieszko*, s. 349.

⁹⁰ H. Łowmiański, *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku*, [w:] tenże, *Studia nad dziejami Słowiańszczyzny, Polski i Rusi w wiekach średnich*, Poznań 1986, s. 364. Małżeństwo Bolesława Chrobrego z córką Rygdaga nie przetrwało długo. Bolesław jeszcze w 985 r. (względnie rok później) zerwał je i poślubił nieznaną Węgierkę, matkę jego pierworodnego syna Bezpryma (S. Zakrzewski, *Bolesław Chrobry Wielki*, Kraków 2006, s. 73; S.A. Sroka, *Węgry*, Poznań 2015, s. 98; P. Urbańczyk, *Bolesław Chrobry – lew ryczący*, Toruń 2017, s. 45).

⁹¹ P. Bogdanowicz, *Uwagi nad panowaniem Mieszka I, Przypuszczalna przyczyna sojuszu Mieszka I z cesarzką Teofano*, *Roczniki Historyczne* 26 (1960), 102–104.

⁹² Tak np.: G. Labuda, *Studia*, s. 169.

kowi w Kwedlinburgu (984)⁹³ i nie udzielił mu żadnej pomocy⁹⁴, w tym dyplomatycznej czy wojskowej. Najpewniej tego typu postawa była efektem przetasowań na gruncie niemieckim – władca polski widząc topnienie przewagi Henryka Kłótnika w trosce o własne interesy zarzucił dotychczasowe poparcie dla Kłótnika i obrał obóz Ottona III, który z wolna zaczynał zdobywać przewagę nad przeciwnikiem⁹⁵. Według niektórych uczonych do zmiany swego stanowiska i zarzucenia poparcia dla malkontenta, naklonił polskiego księcia margrabia Dytryk ze względu na łączące ich więzi rodzinne⁹⁶.

W porównaniu z poprzednim poparciem Mieszka dla Kłótnika, Piasta tym razem nie spotkały żadne przykre konsekwencje. Co więcej, władca polański połączył się ze zwycięskim obozem, któremu przewodziła cesarzowa Teofana, sprawująca regencję w imieniu małoletniego Ottona III. Konsekwencją zbliżenia się Polski do Saksonii było zawiązanie przymierza militarnego, skierowanego w głównej mierze przeciwko Wioletom. W latach 985–986⁹⁷ oraz w 991 r.⁹⁸ Mieszko na czele swych oddziałów walczył razem z Niemcami ze wspomnianymi poganami, z kolei w 990 r. otrzymał od Teofano posiłki, które miały mu dopomóc podczas zmagani z Czechami⁹⁹.

⁹³ M.Z. Jedlicki, *Stosunek prawny Polski do cesarstwa do r. 1000*, Wodzisław Śląski 2011, s. 29.

⁹⁴ Tego rodzaju hipotezę wysunął K. Buczek, *Zagadnienie wiarygodności regestu Dagome iudex*, *Studia Źródłoznawcze* 10 (1965), s. 132. Przypuszczenie tego uczonego częściowo poparł H. Ludat, *Piastowie i Ekkehardynowie*, *Przegląd Historyczny* 91 (2000), 1, s. 190, pisząc, że „Piastowie przejściowo opowiedzieli się po stronie Kłótnika”.

⁹⁵ Nieco zmodyfikowane stanowisko prezentował A.F. Grabski, *Mieszko*, s. 136. Autor ten uważał, że władca polański przyjął postawę dwuznaczną, charakteryzującą się lawirowaniem pomiędzy zwalczającymi się obozami, bowiem nie chciał zrywać stosunków z żadnym z obozów politycznych. Zob. również: tenże, *Bolesław*, s. 45.

⁹⁶ Supozycję tę wysunął: G. Labuda, *Studia*, s. 169. Córka Dytryka, Oda, ok. 979–980 r. wyszła za mąż za Mieszka po tym, jak w 977 r. zmarła Dobrawa (J. Widajewicz, *Początki Polski*, Wrocław-Warszawa 1948, s. 131).

⁹⁷ *Annales Hildesheimenses* (pod rokiem 985), s. 24: *Et eodem anno Saxones Sclaviam invaserunt, quibus sd supplementum Misaco cum magno exercitu venit; qui totam terram illam incendiis et caedibus multis devastaverunt*; *Annales Quedlinburgenses* (pod rokiem 986), wyd. G.H. Pertz, [w:] MGH SS, t. 3, Hannover 1839, s. 67: *Otto rex adhuc puerulus cum magno exercitu Saxonum venit in Sclaviam, ibique venit ad eum Misaco cum multitudine nimia, obtulitque ei unum camelum et alia xenia multa, et se ipsum etiam subdidit potestati illius; qui simul pergentes, devastaverunt totam illam incendiis et depopulationibus multis*.

⁹⁸ *Annales Hildesheimenses* (pod rokiem 991), s. 25: *Otto rex cum magno exercitu Saxonum ac supplemento Misacon Brennanburg obsedit et vicit*.

⁹⁹ Thietmar, lib. IV, cap. 11–13, s. 159–165.

Konkludując powyższe rozważania warto zauważyć, iż w świetle zachowanych przekazów pisanych trudno kategorycznie orzec, jak przedstawiał się stosunek Mieszka względem Henryka Kłótnika. Mimo wielu niejasności dotychczasowy stan badań oraz dostępny materiał źródłowy pozwalają przyjąć za rzecz stosunkowo pewną, że podczas pierwszego buntu Bawarczyka Mieszko stał wiernie przy spiskowcu aż do ostatecznej jego kapitulacji. Zwycięski Otton II po uporaniu się z najważniejszymi członkami opozycji postanowił przykładowo skarcić Piasta, rządząc przeciwko niemu wyprawę zbrojną (979 r.). Z kolei drugie wystąpienie Kłótnika (począwszy od 984 r.) zakończyło się stosunkowo szybko. Mieszko wtenczas poza czystymi deklaracjami nie wykazał ze swej strony jakiegokolwiek poparcia dla mal-kontenta. Co więcej, widząc zbliżającą się klęskę swego stronnika szybko przeszedł na stronę jego rywala. Pozwoliło mu to w konsekwencji uniknąć kary, mogącej go spotkać za ewentualne dalsze trwanie przy buntowniku. Mieszko I jawi się tutaj jako wytrawny dyplomata, potrafiący chłodno kalkulować i wykorzystywać powstałą koniunkturę dla swoich interesów. Wprawdzie jego upór z pierwszego buntu Kłótnika w ostatecznym rozrachunku zakończył się zorganizowaniem przeciwko niemu wyprawy odwetowej, jednak szybkie porzucenie Bawarczyka podczas jego drugiego wystąpienia, dało mu z kolei asumpt do nawiązania kontaktów ze zwycięskim obozem saskim. Podczas walk wewnątrz Rzeszy w latach siedemdziesiątych władca piastowski najprawdopodobniej ograniczył się jedynie do wysłania nieznacznych sił na pomoc Henrykowi. W ten sposób okazywał niechęć Sasom, którzy grozili mu wcześniej wojną oraz potraktowali go nieprzychylnie na zjeździe kwedlinburskim (973 r.), kończącym jego spór z margrabią Hodonem. Można powiedzieć, że oficjalne kontakty Mieszka z Bawarią nie przyniosły mu żadnych wymiernych korzyści, jednak mimo wszystko były również pozytywnym doświadczeniem, pozwoliły mu bowiem w połowie lat osiemdziesiątych wybrać właściwą opcję polityczną (dynastie saską Ludolfingów), z którą aż do końca swego życia nie rozstawał się¹⁰⁰.

Nadesłany: 3 IX 2018

Nadesłany po poprawkach recenzyjnych: 19 XI 2018

Zaakceptowany: 19 XI 2018

¹⁰⁰ Jak wskazuje się w polskiej mediewistyce, najważniejszym z powodów trwania sojuszu Mieszka z Sasami było niebezpieczeństwo ze strony Wioletów, zagrażającym zarówno Rzeszy (szczególnie jej zachodnim połaciom) jak i Polsce (G. Labuda, *Studia*, s. 169).

mgr Mariusz Samp
Instytut Historii i Politologii
Akademia Pomorska w Słupsku
ul. Arciszewskiego 22a
76-200 Słupsk
mariuszsamp1990@wp.pl

Mieszko I's contacts with the anti-Otto opposition put up by Henry II, Duke of Bavaria. An outline of the issue

In the 970s and the 980s, Mieszko I, the ruler of Poland, established contacts with Henry II, Duke of Bavaria, who was very persistent in his attempts at succeeding the royal crown in the time of two interregna following the death of Otto I and Otto II. During the first rebellion raised by Henry II (since 973), Mieszko even supplied him with small military reinforcements which resulted in Otto II's retaliation against Poland in 979. On the other hand, Mieszko's support for the rebel in the early 980s was only a short episode. The Polish duke drew the right conclusions and quickly changed sides as the opposition looked much more promising.

Translated by: Ewa Dratwa